

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ

Кутас О.О.

старший викладач кафедри менеджменту

Національного університету

харчових технологій

Український ринок м'яса й м'ясопродуктів тісно пов'язаний зі станом сировинної бази м'ясопереробної галузі. Протягом усього періоду незалежності не вдалося зупинити тенденцію до скорочення поголів'я худоби та нарощування збитковості вирощування ВРХ. Обсяги реалізації на забій суттєво перевищували обсяги вирощування худоби. Це стало причиною різкого скорочення поголів'я худоби, фактичного знищення спеціалізованого м'ясного стада, зменшення виробництва та скорочення споживання м'яса, старіння матеріально-технічної бази галузі, порушення інфраструктури і ринків збуту м'яса, посилення конкуренції з боку закордонних виробників м'яса та м'ясопродуктів. Так, поголів'я ВРХ у всіх категоріях господарств на 1 січня 2013 р. становило 4645,9 тис. голів, з них у сільгосппідприємствах усього третину – 1506,5 тис. голів. Частка поголів'я ВРХ у сільськогосподарських підприємствах скоротилася з 85,6% у 1990 р. до 32,4% на кінець 2012 р. [3].

Значна кількість сільгосппідприємств взагалі не займається вирощуванням худоби, оскільки ця діяльність є нерентабельною [1]. Темпи скорочення деякий час стримувалися наявністю худоби в господарствах населення. Хоча і в цій категорії виробників переважало екстенсивне виробництво, тут скорочення основних показників були набагато нижчими. Зокрема, обсяги реалізації на забій скоротилися на 21,2%, а обсяги вирощування – на 18,9%. Таким чином, господарства населення забезпечили собі основну частку в структурі вирощування і реалізації ВРХ на забій. Якщо ще у 1995 році господарствами населення вирощувалося 37,7% і реалізовувалося на забій 31,2%, то вже у 2012 році ці частки склали 73,4 та 75% відповідно [3].

На скорочення поголів'я ВРХ в Україні впливає ряд чинників, які можна

поділити на внутрішні (на рівні виробника) та зовнішні. Серед внутрішніх чинників можна відзначити застосування екстенсивних систем вирощування худоби, низький вихід та якість м'яса, непрогнозований попит (збут) та дрібнотоварне виробництво. Зовнішніми факторами впливу є низька платоспроможність споживачів на внутрішньому ринку, загострення конкуренції з боку дешевих видів м'яса, недоліки та неефективність державної підтримки і оподаткування, імпорт, світові ціни, ціни на кормові ресурси, відсутність диференціації ціни на м'ясу та молочну худобу тощо.

Собівартість вирощування худоби на українських сільгосп підприємствах є порівняно низькою. Але рівень цін на внутрішньому ринку України не покриває витрат на виробництво [2]. Одночасно до України неконтрольовано завозиться значна кількість м'яса ВРХ іноземного виробництва сумнівної якості, але за нижчою ціною, ніж в Україні. Кожний п'ятий кілограм яловичини, яку сто-годні споживають українці, – імпортований. В основному, це м'ясо, що завозиться для виробництва ковбас. Імпорт у ковбасному бізнесі дедалі активніше витісняє вітчизняний продукт. Тому українським виробникам досить важко конкурувати навіть на внутрішньому ринку збуту своєї продукції.

Ключовими факторами вибору м'яса та м'ясних виробів українськими споживачами є рівень якості пропонованої продукції (39,1%) і вартість продукції (31,4%) [4].

Значним резервом збільшення виробництва яловичини, як показує досвід США, Канади, Італії, Франції, Аргентини, є прискорений розвиток спеціалізованого м'ясного скотарства. Саме за рахунок розвитку цієї галузі має здійснюватися виробництво високоякісної яловичини для задоволення потреб населення та промислового виробництва. В Україні ж яловичину переважно отримують за рахунок використання на забій поголів'я надремонтного молодняка та вибракуваного поголів'я дорослої худоби молочних і молочно-м'ясних порід. У сучасних умовах внаслідок тривалої фінансово-економічної кризи м'ясне скотарство знаходиться у досить критичному стані.

М'ясна ж худоба, порівняно з молочною, має ряд переваг: потребує знач-

но менших витрат на будівництво приміщень і засоби механізації виробничих процесів; менш витратна щодо концентрованих кормів, енергетичних і трудових ресурсів; добре використовує пасовища, відходи рільництва (солому, полову) та переробної промисловості (малясу, брагу); забезпечує високоякісною сировиною шкіряну, легку і фармацевтичну промисловість.

Тривалий час у скотарстві спостерігається і неухильне зниження обсягів вирощування і реалізації на забій (виробництва) м'яса ВРХ. За останні 17 років (з 1995 р.) обсяги вирощування і виробництва скоротилися у 5,6 і 3,3 рази відповідно. У цілому негативний баланс виробництва склав -3,2 млн. тонн. У підсумку сектор, який 17 років тому формував на м'ясному ринку 51,9% обсягу вирощування та 51,7% обсягу виробництва у структурі ринку значно втратив за обома показниками (до 21,3% від обсягу вирощування та до 17,6% від обсягу виробництва за даними 2012 р.) Позитивним моментом можна назвати те, що в останні роки поступово зменшується диспропорція між вирощуванням та реалізацією ВРХ на забій. У 2012 р. було вирощено у живій вазі 671,1 тис. тонн при реалізації 660,8 тис. тонн [3]. Однак робити однозначні висновки про системні зміни на ринку скотарства поки що не доводиться.

Найбільш ємним сегментом за підсумками 2012-2013 рр. були свіжа та охолоджена яловичина (становить близько 80% у загальному обсязі ринку). Решта припадає на заморожене м'ясо. Відзначимо, що у 2013 році випуск замороженого м'яса збільшився на 5 п.п. порівняно з 2012 роком, що пов'язано зі зростанням обсягів експорту.

Найбільшим виробником яловичини в Україні є Вінницька область, на яку припадає близько 20% загального обсягу випущеного м'яса. Частка Сумської області складає 11,3%. Варто відзначити також Полтавську (9,5%), Кіровоградську (8,1%), Черкаську (7,6%), Київську (6,5%) та Житомирську (5,5%) області.

Найбільшими виробниками яловичини в Україні за підсумками 2012 року були ПрАТ «Козятинській м'ясокомбінат», ЗАТ «Агропродукт», ТДВ

«М'ясокомбінат «Ятрань», ПрАТ «Конотопм'ясо» та ПрАТ «Гростянецький м'ясокомбінат» [4].

Серед основних проблем, що впливають на скорочення поголів'я та збитковість вирощування худоби в Україні, можна виділити: диспаритет цін на продукцію сільського господарства, зокрема яловичину та промислові товари; відсутність промислового вирощування худоби та зосередження значної частини виробництва у господарствах населення, що не забезпечує ефективності та якості продукції; забій населенням молочних телят через неможливість його вирощувати; відсутність диференціації ціни на м'ясу і молочну худобу; низький генетичний потенціал худоби; відсутність доступної інформації про сучасні та ефективні технології вирощування ВРХ; обмежений доступ до кормових ресурсів та ін.

У 2013 році чисельність поголів'я ВРХ продемонструвала позитивний приріст. Цей факт дозволяє висловити надію на розвиток галузі у майбутньому. Одним з найголовніших факторів, що сприяв зростанню ринку в 2013 році, стала державна підтримка галузі. Дотації з бюджету господарствам населення за збереження, вигодовування і утримання молодняку сприяли збільшенню поголів'я ВРХ та виробництва яловичини.

Ринок яловичини загалом є досить перспективним, але його активному розвитку перешкоджає ціна продукції – споживачі частіше купують більш дешеве м'ясо.

Багато проблем галузі може бути вирішено шляхом створення реальної державної програми розвитку тваринництва, яка б базувалася на аналізі поточної ситуації і заохочувала б бізнес інвестувати у вирощування ВРХ.

До розроблення такої програми варто було б залучити експертів та досвід ЄС і створити її на основі чіткої програми економічної зацікавленості у вирощуванні худоби на м'ясо. Також прогнозована політика уряду має забезпечити привабливий інвестиційний клімат галузі, визначити пріоритети в експортній політиці та узгодити розвиток сектору яловичини з виробництвом молока.

На сьогодні ж Україна втратила свої позиції серед світових виробників яловичини. Найраціональнішим шляхом виправлення ситуації є подальше підвищення концентрації виробництва через створення умов розвитку інтеграційних процесів у скотарстві та суміжних з ним виробництв, а також шляхом забезпечення державної підтримки та створення необхідної нормативно-правової бази. Державі необхідно розробити заходи та напрями підтримки скотарства, щоб забезпечити можливість надавати сільгоспвиробникам послуги при дорощуванні ВРХ і допомогу у пошуку каналів реалізації їхньої продукції.

Література:

1. Денисенко М.П. Проблеми та перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.

2. Ключові питання ринку яловичини та шляхи їх вирішення. Результати дослідження [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.swap-rural.org.ua/ua/digests.html>.

3. Статистичний збірник «Тваринництво України 2012». – Державна служба статистики України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://agroua.net/statistics/>.

4. Вінниччина – найбільший виробник яловичини в Україні / Аграрне інформаційне агентство [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://agravery.com/2606/print>.

5. com/2606/print.